

*Dedic această povestire fraților de chin
basarabeni, care au fost mânați de
forțele imperiale bolșevice spre Golgota*

100

DE ANI DE LA
MAREA
UNIRE

1918–2018

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MORARU, ION

Pustiirea; Treptele infernului; Fata cu miros de busuioc /
Ion Moraru; apare cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Pimen,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. - Putna: Editura Nicodim
Caligraful, 2018

ISBN 978-606-94484-3-4

821.135.1

Ion Moraru

**Pustiirea
Treptele infernului
Fata cu miros de busuioc**

Apare cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Pimen,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților

EDITURA NICODIM CALIGRAFUL, 2018

ION MORARU s-a născut în 1929, în Mândâc, Bălți, Basarabia. La 18 ani, în 1947, a fost unul dintre membrii fondatori ai organizației „Sabia Dreptății” din cadrul Mișcării de rezistență anti-sovietică „Arcașii lui Ștefan cel Mare”.

A fost arestat de către NKVD în 1950 și a fost închis în pușcării din Chișinău, Odessa, Moscova, Ruzaevka (pe Volga) și în lagărele Dubrovka, Maikaduk, Ekibastus, Spassk, Aktas. A fost eliberat în 1956, în urma schimbărilor de după moartea lui Stalin din 1953.

După 1990, a publicat în Basarabia volumele trilogiei autobiografice „Pustiirea”, „Treptele infernului” și „Fata cu miros de busuioc”. Ediția de față este prima publicată în România.

ARGUMENT

În Sinaxarul demnității românești și al dragostei de neam, poporul nostru are onoarea de a-l așeza și pe Ion Moraru, ca unul care s-a silit și a împlinit cuvântul Mântuitorului Iisus Hristos: „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca cineva sufletul său să-și pună pentru prietenii săi.” (Ioan 15, 13).

Ion Moraru este unul dintre cei care și-au pus viața pentru libertatea și demnitatea românilor din Basarabia ocupată de Uniunea Sovietică. Și-au pus viața pentru limba și credința atât de prigonite de ocupanții care au încercat să impună deznaționalizarea și ateismul, și-au pus viața pentru a-l sprijini pe aproapele să își păstreze identitatea românească.

Sute de mii de români și-au pierdut viața în urma prigoanelor comuniste din Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herței după ocuparea lor de către URSS. Dar rana a fost și mai adâncă: milioane de români au fost siliți să nu își mai vorbească limba, să nu își mai învețe copiii că sunt români și să nu Îl mai slăvească pe Dumnezeu în biserică.

Doar la Judecata de Apoi vom cunoaște întregul lor martiriu. Până atunci, cărți ca cea de față deschid ferestre către jertfa lor și croiesc drumul pe care putem merge ca să le sărutăm rănile primite pentru noi. Apărându-i pe românii din Basarabia, ei au apărât întregul neam românesc.

Precum 20 de ani în Siberia a Aniței Nandriș-Cudla, Pătimiri și iluminări din captivitatea sovietică a lui Radu Mărculescu ori mărturiile adunate în volumul *Să nu ne răzbunați* de monahul Moise de la Mănăstirea Oașa, această carte vorbește nu doar despre prizoniți și despre eroi, ci și despre adevărații inițiatori ai represiunilor.

Prigoana a fost declanșată de puterile rele nevăzute, demonii. Ei i-au înșelat pe ideologii care au pornit lupta de alungare a lui Dumnezeu și a firescului din lume. Urând adevărul și firescul, care vin de la Dumnezeu și care duc la Dumnezeu, ei s-au năpustit cu nemilostivire asupra credinței, tradiției, identității naționale și buneii rânduiei a familiei, asupra cinstei și moralității. Au dorit să le scoată din sufletele oamenilor, pentru a le lăsa goale de frumosul dumnezeiesc și schimonosite de păcat.

Deși a câștigat de partea lui un stat uriaș și puternic, răul nu a învins. Răul nu poate să îi învingă pe cei care au rămas în Hristos, pe cei care au rămas în Biserica Lui cea vie și dătătoare de viață, întemeiată de El și al cărei cap este: „Voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui” (Matei 16, 18).

Ion Moraru și alți mărturisitori, rămași în viață sau mutați la locașurile de veci în urma suferințelor îndurate, nu au fost învinși. În ei și prin ei au învins Dumnezeu și Maica Domnului, cu sfinții și cu îngerii, dându-le putere celor care au iubit adevărul să rămână în adevăr. În acest fel au ieșit biruitori sutele de mii de martiri care și-au lăsat trupurile în Siberii de gheață. Astfel au învins milioanele de români care nu și-au plecat genunchii Baalului comunist, ci s-au rugat, s-au cununat, și-au botezat copiii pentru că au dorit pentru ei raiul Împărăției lui Dumnezeu, nu „raiul” eșuat al materialismului ateu.

Autorul a cunoscut și martiriul închisorilor, și pe cel al vieții într-o societate afectată de comunism.

Sinceritatea cu care el și-a așternut viața în scris pune în fața conștiinței cititorului și cele două chipuri feminine care i-au marcat existența: Lealea și Profira. Din dragostea curată și din jertfa lor, a fiecăreia în felul său, tinerii și familiile pot învăța multe despre ce înseamnă a fi bărbat demn și femeie demnă, despre ce înseamnă responsabilitățile față de sufletul tău și al celui de lângă tine.

Citind această mărturie, ne convingem încă o dată că fără credință și fără Dumnezeu nu există dragoste de aproapele și nu există dragoste curată de neam. Ne încredințăm că jertfelnicia pentru adevăr și pentru semeni este calea cea frumoasă a vieții. Și atunci când mergi neabătut pe această cale, Dumnezeu face viața posibilă chiar și atunci când ea pare cu neputință. O vedem din aceea că Dumnezeu l-a scos pe autor din mâinile celor care doureau să îl reducă la tăcere, l-a scos din adâncul pământului și din ademenirile păcatului și l-a făcut martor al Lui și al adevărului.

De ce am ales să tipărim această carte la Mănăstirea Putna?

Nu doar pentru că membrii organizației „Arcașii lui Ștefan cel Mare” s-au așezat, prin numele pe care și l-au ales, sub acoperământul Sfântului Voievod, ctitorul mănăstirii, ci și pentru că în ea găsim oglindite, în oameni din epoca noastră, virtuțile Măriei Sale. Găsim demnitate, dragoste de neam, dragoste de țară, dragoste de credința străbună. Cartea lui Ion Moraru trezește în sufletul cititorului dragostea pentru aceste virtuți. În ea descoperim chipul unui român așezat în propriile valori, al unui român cu rădăcini sănătoase, și ea rămâne un model, împreună cu autorul ei.

Vizita la Mândâc, Drochia, din februarie 2018 ne-a întărit și mai mult hotărârea să publicăm această carte model. L-am aflat pe autor așa cum îl cunoaștem din paginile pe care le-a scris: un om care și-a păstrat identitatea, un om care și-a păstrat credința și țelul în viață. Un om care a alergat, precum Apostolul Pavel, „cu ochii ațintiți asupra lui Iisus” (Evrei 12, 2) și aceasta i-a dat demnitate, curaj, înțelepciune, discernământ.

Așa se cuvine să alerge fiecare român, cu ochii ațintiți la Hristos, Cel care ne-a chemat prin Sfântul Apostol Andrei, cu ochii ațintiți la sfinții strămoși care s-au făcut pilde vii și ne sunt modele. Să ne încredem în El, să lucrăm cele ale Lui, să ne iubim aproapele, să ne prețuim identitatea dată nouă de Părintele Ceresc.

Astfel Îl vom odihni pe Dumnezeu în inimile noastre, vom fi urmași adevărați ai strămoșilor noștri și vom pune o temelie bună pentru viitoarele generații, pe care Dumnezeu le va sădi în acest neam.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

STAREȚUL MĂNĂSTIRII PUTNA,
ARHIMANDRIT MELCHISEDEC VELNIC

2 iulie 2018, pomenirea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare,
în anul împlinirii a 100 de ani de la Marea Unire

Pustiirea

---

*Puneți una lângă alta petele de sânge de pe cămășile
noastre și veți avea în față harta Basarabiei.*

GRIGORE VIERU

Primele deportări

Cei șapte ani de cătănie pe care i-a făcut bunicul în armata țaristă n-au trecut fără urme. În primul rând, el și-a însușit bine limba rusă și încă a mai și învățat să citească în slavonă de la un subofițer. Tot ce era rusesc avea pentru dânsul o valoare oșebită; avea fotografiile familiei împăratului și din când în când le scotea dintr-o lădiță și le admira. Tot în lădița aceea avea teancuri de bani de hârtie din timpul țarului, despre care adesea spunea că erau de mare valoare.

– Cu patruzeci de ruble puteai să cumperi o pereche de boi, cu trei copeici – un funt de pâine, și tot așa înșira el toate prețurile la toate produsele agricole.

– Împăratul era gospodar, da' golani s-au ținut de dânsul până l-au dat jos de pe *pristol*¹.

Vremurile tulburi l-au prins în armată prin orașul Tver. În împrejurări neclare și de instabilitate a părăsit unitatea și a venit cu mare greu acasă, numai în niște zdrențe.

Cu timpul, impresiile despre cele petrecute în cei șapte ani de armată se acoperiră cu vălul uitării și în memoria lui a rămas numai împăratul, căruia îi jurase credință. Poate de atâta, când m-au adus de la botez și i-au spus că preotul m-a numit Ion, el i-a corectat pe toți și a spus să mă numească Vanea, Vaniușca.

În împărăția rusului, jumătate dintre bărbați au numele Vanea, Ivan. Și întrucât autoritatea bunicului în familie era indiscutabilă,

---

¹Tron.

așa și m-au numit toți, până când mi-a venit rândul să plec la școală. Tocmai atunci mi-am aflat numele meu adevărat, iar învățătorul mi-a spus că-i foarte frumos și-i legat de credința noastră creștină.

Când i-am spus cele aflate despre numele meu la școală, bunicul s-a mirat și a zis că „mai bine decât învățătorul știe numai Bunul Dumnezeu. Da' învățătorul trebuie ascultat, că el seamănă lumină în fiecare zi, iar lumina, dragul tatei, vine de la Dumnezeu.”

Cu toată stima tătucăi față de învățător, eu am rămas și până azi cu două nume – Ion și Vanea. Se vede că așa mi-a fost sortit nu numai mie, ci și întregului neam românesc din stânga Prutului. Să ai două nume nu-i chiar atât de rău. Dar, iată, să ai două inimi și ambele să simtă felurit, aceasta-i al naibii de complicat.

Cu o inimă bunicul se cobora în adâncurile neamului românesc din care se trăgea, îi pomenea pe toți buneii și străbuneii săi, memorizând câte o trăsătură a fiecăruia în parte, care era mai autentică. Unul era iute și repezit, altul era ca para focului, da' o bunică era foarte zgârcită etc.

O altă inimă îl ducea la „rusu' Nicolae”, care era încuiat în lădița cu banii ce de mult nu mai circulau, dar pe care el îi controla, îi număra și-i așeza la loc cu pietate.

– Sireacul împărat, om de treabă o fost, dar golani l-au dat jos... Alesandă, hăi, da' știi că se-aude c-o să vină rușii. Poate-a da Dumnezeu ș-or umbla iar banii lui Nicolae.

– Pintilimoane, nu te coborî în mintea copiilor!

– Iaca, tu ești în mintea copiilor, că n-ai încă niciun fir de păr sur în cap, da' eu, slavă Domnului, de-amu-s brumăriu.

Într-adevăr, bunica avea un păr negru ca pana corbului. În fiecare dimineață, după ce se spăla, îl pieptăna îndelung, apoi îl așeza într-un foflic bine potrivit și îngrijit. Și orice s-ar fi întâmplat în țară, în sat ori în gospodărie, ea repeta acest ritual cu strictete și cu aceeași dibăcie.

Într-o zi, la bunicul a venit învățătorul meu. Ei au plecat în fundul grădinii, spre iaz. Acolo au stat multă vreme de vorbă, apoi musafirul și-a luat rămas-bun și a plecat.

Nu zăbavă, tătuca, vesel, îi povestea consoartei că au să vină peste câteva zile rușii și că banii agonisiți cândva au să le prindă bine. Între timp, a scos portretul țarului Nicolae și l-a aranjat frumos pe horn.

Într-adevăr, n-au trecut nici trei zile și marele eveniment s-a întâmplat. Un omulean a venit la bunicul și-i spunea că lumea se adună lângă *storojcă*², rugându-l să vină și el, fiindcă știe rusește și ar putea să se înțeleagă ușor cu dâșșii, adică cu rușii.

Cât s-a spălat și s-a pregătit bunicul, am scâncit până m-a luat și pe mine. Ajunși la fața locului, el s-a dus între gospodari, iar eu cu alți coblizoni de teapa mea ne-am suit pe gard ca să putem vedea mai bine ce se va petrece.

Câțiva oameni bătrâni au pregătit un șervet, o pâine și o tărtăcuță cu sare, iar unul avea în mână un ulcior cu vin și o cană de lut.

Nu peste mult timp, câteva glasuri de copii au strigat de pe garduri: „Vin!!!” Lumea s-a adunat grămăjoară, iar dinspre satul Drochia s-a văzut cum vine o namilă de mașină neagră-verzuie, toată numai din fier, cu o oiște înainte. Și, culmea, mergea singură, fără cai! Noi așa am încremenit pe gard, cu gura căscată, de putea să intre cioara în ea. Unde s-a mai văzut să meargă ceva fără cai! Însă și mai mare a fost mirarea noastră când am auzit scrâșnetul amenințător pe care-l făcea acel monstru. Lumea, cam speriată, cam nesigură, s-a dat la o parte neîncrezătoare, iar cineva dintre bărbați ne-a lămurit că acesta-i tanc. Arătania se opri drept lângă mulțime, ridicând în jur un nor de praf, amestecat cu fum și un miros greu, necunoscut de noi până atunci. O nevăstuică a făcut „pfu-u-u!”, a pus colțul broboadei la nas și s-a dat mai la o parte. Iar din tanc au ieșit niște soldați care aveau pe chipiuri stele cu cinci colțuri. Unul dintre ei, puțin mai în vârstă, s-a pornit spre mulțime, iar ceilalți au mers din urma lui. În fața oamenilor și-au făcut loc bătrânii, tot îndemnându-l pe bunicul să meargă înainte cu pâinea și sarea, așezate pe un șervet vărgat din pânză de călți. Ambele cete s-au întâlnit chiar în dreptul Răstignirii Mântuitorului, Care mi-a

² Căsuța unde se păstrau atributele de înmormântare.

părut, în acel moment, mai posomorât și mai plin de durere, privind peste capetele oamenilor undeva spre răsărit. De o parte stătea tancul, iar de cealaltă – mulțimea îngrijorată, parcă speriată, în același timp foarte atentă, ca un zimbru la întâlnirea cu un pericol.

– *Zdravstvuite, mujiki!*³ Noi am venit să vă eliberăm – a tradus bunicul din spusele celui mai mare peste cei veniți.

Oamenii s-au uitat mirați unul la altul. Că adică de cine și de la ce să-i elibereze? Pe atunci noi nu aveam boieri mari în sat. Erau toți țărani-proprietari, cu două-trei, cinci-șapte hectare de pământ. Care mai sărac, care mai înstărit, dar toți aveau câte o vită și niscaiva păsări pe lângă casă.

Bunicul le-a întins pâinea și sarea, iar cel din față a spus că nu trebuie, că ei au pâine de mâncare, dar, iată, un pahar cu vin ar bea. Cineva dintre oamenii mai bătrâni a spus că așa-i lăsat de la Dumnezeu, așa-i obiceiul nostru de când lumea – să-i primim pe musafiri cu ce avem mai scump. Bunicul parcă s-a bâlbâit de rușine că i-au refuzat pâinea și le-a spus că mai scump decât fața Domnului nu-i nimic pe lume și, stingherit, s-a dat mai la o parte. Însă unul din tanchiști i-a spus că pâinea o face omul și nu mai este niciun Dumnezeu. După cele auzite, bietul meu tătucă s-a înnegrit la față și parcă s-a făcut mai mic, mai intrat în pământ, iar prin mulțime s-a răspândit un murmur. Cineva a zis tare: „Aiștia-s fără Dumnezeu!”

Au stat ei mult de vorbă cu oamenii, le-au spus că la dâșii tot satul lucrează la un loc și toamna cele agonisite se împart la toți totuna, că oamenii bogați la dâșii nu-s în cinste, că toată lumea trebuie să fie condusă de cei săraci.

La cele auzite, o parte dintre cei adunați au început să se retragă prin ogrăzi, prin ulițe, iar lângă tanc am rămas doar noi, copiii, care am prins curaj și ne-am apropiat de el, și golani, cărora bunicul le traducea în continuare ceea ce spuneau rușii.

Unul dintre soldați i-a zis bunicului că ar vrea să vadă unde și cum trăiește el, la care propunere bunul meu tătucă a acceptat cu

³ Bună ziua, bărbaților!

mare bucurie. Un ofițer și un soldat au mers până la noi, iar ceilalți au rămas lângă tanc, cu mulțimea de copii și o parte din golănimе. Unii din sămașii mei erau deja pe tanc, iar mie îmi părea rău că trebuia să plec ca „parte componentă a delegației basarabene” la întâlnirea cu rușii.

Bunica a pus repede pe masă niște păstramă și brânză cu smântână, iar bunicul a adus o tocitoare cu vin. Cât au mâncat și au băut am tot auzit cuvântul „*kislîi*”, iar bunicul ne lămurea că ei spun că vinul e acru. Atunci bunica s-a dus în cămară și le-a adus într-o farfurie miere. După ce și-au pus câte o lingură în paharele cu vin, i-au zis bătrânului că trăiește bine, ca un *kulak*⁴, și-l vor ridica în Siberia. La auzul acestor cuvinte bunicul a devenit și mai negru la față decât atunci când i-au refuzat pâinea și le spuse: „Doar n-am ucis și n-am prădat pe nimeni. Totul e făcut cu mâinile acestea.”, și le-a arătat palmele mari, cu crăpături adânci și pline de bătăături. Abia atunci eu mi-am dat seama cât de mari erau palmele lui, când am văzut că una-i cât amândouă palmele ofițerului. Numai că ale ofițerului erau albe, fără crăpături și bătăături.

La plecare, ofițerul a lămurit că el este *politruk*, cuvânt pe care nu l-a înțeles nici bunicul și nici ceilalți. Însă un lucru am înțeles: că nu i-a plăcut portretul țarului. L-a smuls de pe horn și l-a rupt, spunându-i lui tătucu: „*A vot eto ne nado, ded!*”⁵

După ce musafirii au plecat, sărmanul tătucu a rămas cu portretul țarului rupt drept în două și n-a mai vorbit cu nimeni până seara.

De obicei, bunicul era foarte șugubăț, fiind înzestrat cu un umor fin și un zâmbet delicat, care-i juca în jurul ochilor de dimineată până seara. Voia bună și glumele lui strângeau în jur toată mahalaua. Iar dacă avea o durere mare, devenea tăcut și n-o împărțea cu nimeni.

Din ziua aceea tătucu a devenit foarte tăcut și căuta cât mai puțin să se întâlnească cu oamenii. Glumele și voia bună i le luate *politrukul*, iar el, pe unde mergea, tot ofta adânc și din greu.

---

⁴ Chiabur.

⁵ Dar asta nu trebuie, bătrâne!

Și dacă se întâmpla ca noi, nepoții, să începem vreo hârjoană, ne privea trist de la distanță și nu ne mai zicea nimic, ca altădată. Îi apărea doar în colțul gurii un zâmbet de scurtă durată, de parcă ar fi vrut să ne zică: „Apoi, atâta-i al vostru.” Se întâmpla ceva straniu cu bunicul. Tăcerea și mahna lui apăseau chinuitor asupra noastră, dar mai ales asupra mea, deoarece în altarul inimii mele tătuca (așa-i ziceam noi mai des) stătea alături de mama și starea lor sufletească era hrana sufletului meu de fiecare zi. După întâlnirea cu *politrukul* care a rupt portretul țarului Nicolae, bunicul a avut cu mama o discuție hotărâtoare pentru soarta mea de mai departe.

– Zinovie, ție ți-i greu. Băiatul îi iute la lucru, îi hărnicuț și ager la minte. Om lucra și pământul tău, tu-i mai coase la mașina ceea câte-o haină și nu vă veți pierde. Dumnezeu îi mare și are grijă de toți. Dar Vaniușca, dacă m-a asculta să învețe, va avea o bucată de pâine mai ușoară decât a noastră.

Mama și-a șters lacrimile, m-a netezit pe cap și a zis:

– Omului ce i-i scris, în frunte i-i pus.

Dumnezeu știe pentru cine a zis ea cuvintele acestea: pentru dânsa, pentru mine, ori pentru noi toți...

Din ziua aceea am început să mă simt parcă mai bărbat și devenisem mâna dreaptă a bunicului. Pe toate mă străduiam să le fac la fel ca dânsul, însă problema cea mai mare era de a pune proptitoarea și căpețeala în cap calului din brazdă, care era mai înalt și parcă-mi părea că era și mai fudul și nu mă recunoștea drept nepot al bunicului. Dacă nu eram atent și pierdeam momentul când el își pleca capul, pe urmă trebuia să mă chinui mult, iar el stătea mândru cu capul în sus, nepăsător la toate rugămințile și stăruințele mele. Când îl înhămam acasă, dacă își arăta năravul, luam scaunul bunicii de la cuptoraș și mă descurcam eu, însă mai complicat era acest moment în câmp, dar și acolo găseam ieșire din situație. Luam o mână de iarbă proaspătă la care el se apleca, iar eu, cu proptitoarea și căpețeala de-a gata, puneam stăpânire pe el.

Peste vreo câteva săptămâni de la trecerea tancului prin localitatea noastră, s-a auzit că s-a format un comitet al sărăcimii care va conduce în continuare satul. Nu zăbavă s-a auzit că în comuna Mândâc, de care ținea și satul nostru, „noii stăpâni” l-au chemat pe preot, părintele Ion Goreaev, și i-au hotărât ca mai mult să nu umble prin sat îmbrăcat în haine preoțești. Alții vorbeau că îl chinuiau nopți în șir ca să se lepede de Cruce, adică de credință. Vorbe erau felurite, unii chiar spuneau că până la „slobodă” ar fi fost ofițer în armata țaristă, însă cei mai cunoscători susțineau că el și în armată a fost preot.

Un lucru nu le era clar oamenilor: de ce comitetul lucra noaptea și nu ziua. Multă vreme și-au chinuit mințile oamenii din comună până când odată moș Ion Cojocarul le-a spus la vreo câțiva gospodari taina pe care a descoperit-o el tot citind cărțile sfinte. Cică împărăția asta rusească, care a pus stăpânire acum peste noi, nu-i de la Dumnezeu, dar e de la cel rău, de la necuratul. Iar necuratul se teme de lumină, fiindcă lumina vine de la Dumnezeu, iar întunericul de la ucigă-l-crucea. Când se fac cele mai mari pozne? – anume când e mai întuneric, în puterea nopții.

Vestea aceasta în scurt timp a pus stăpânire pe întreaga comună. Neîncrederea față de noua orânduire a început să se furișeze în sufletele oamenilor și creștea din zi în zi tot mai mult.

Iată că venise și toamna, când copiii trebuiau deja să plece la școală. Ne-au adunat pe toți în curtea școlii și ne-au spus că fiecare elev va mai repeta încă un an clasa pe care a absolvit-o. În primăvara anului 1939 absolvisem clasa a IV-a. Era un an de cumpănă și se vorbea că Polonia a fost împărțită în două, între nemți și ruși.

În ziua când am început lecțiile, ne-au controlat pe toți de curățenie și ne-au spus ca în fiecare sâmbătă să ne facă părinții baie, băieții să se tundă până la piele, iar fetele să-și facă lăutoare, ca să nu scape păduchii în plete. Principalul – ne-au prevenit ca să nu mai purtăm cruciuliță la gât și să nu luăm cărți românești la școală. Apoi ni s-a spus că în acest an vom învăța scrisul și istoria țării care se numește Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. O săptămână

încheiată ne-au necăjit cu alfabetul rusesc, ne-au impus să desenăm secera și ciocanul și să memorizăm cele patru cuvinte – denumirea noii stăpâniri la care trecuserăm (URSS). Unora dintre colegi le venea foarte greu să memorizeze tocmai patru cuvinte, spunând că e mai ușor de ținut minte un singur cuvânt – ROMÂNIA.

Iar dacă cineva repeta din neatenție acest cuvânt, învățătorul se simțea foarte incomod, de parcă i-am fi stricat fereștile în miez de iarnă, ne țistuia și ne da de grijă să nu-l mai pronunțăm vreodată.

Toate ar fi fost cum ar fi fost, dar faptul că ni s-a interzis să mai purtăm la școală cruciuliță la gât era din cale-afară și bunica s-a arătat tare neliniștită.

Neliniștea a crescut și mai mult când, într-o zi de toamnă, ne-am dus cu bunicul la iarmaroc la Briceva. Acolo el s-a întâlnit cu buni cunoscuți, chiar prieteni evrei, care i-au șoptit că se așteaptă vremuri grele și că iarmaroace cu oameni de treabă, cum au fost până acum, mai mult nu vor mai fi.

Peste puțin timp, în mijlocul iarmarocului, pe o masă înaltă s-au suit vreo doi soldați și un civil. Soldații aveau pe cap un coif de materie foarte ciudat, care avea în vârf parcă un corn, iar în frunte o stea roșie cu cinci colțuri. Aceștia au strigat către mulțime să se liniștească și să asculte cu atenție. Apoi, omul în civil a spus tuturor celor prezenți acolo mai mult să nu mai vină la iarmaroc, căci de acum încolo se vor forma cooperative în fiecare sat și astfel lumea va avea mărfurile necesare pe loc.

La auzul acestor vorbe, mulțimea a început să vuiască, iar soldații au dat dispoziții ca toată lumea să se împrăstie pe la satele lor.

După ce bunicul a potrivit în grabă hamurile, a întors căruța și ne-am pornit acasă. Ieșiți în marginea Bricevii, pentru prima dată l-am văzut pe bietul meu tătucă dând bici cailor. Caii au rupt-o din loc, nemaicunoscându-și stăpânul, iar eu, speriat parcă de lup, m-am lipit de dânsul, simțind cum mă hurducă și mă năsaște fără milă căruța... Nici n-am prins de veste când am trecut cele câteva dealuri și calea ferată. Iar după aceea, drumul venea tot la vale și caii încetul cu încetul s-au liniștit.

Sosirea noastră cu mult timp mai devreme a neliniștit-o pe bunica. După ce a dus caii la locul lor și le-a dat să mănânce, bunicul a intrat în casă și a povestit cele văzute și auzite. Cel mai impresionant a fost atunci când povestea despre soldații cu corn pe cap și cu steaua roșie în frunte. Chiar în seara aceea, bunica mi-a luat crucița de la gât și mi-a cusut-o în dosul buzunarului de la bluză.

Simțeam în ochii buneilor mei o spaimă permanentă pe care eu n-o puteam pricepe, dar care trecu pe neprins de veste și în sufletul meu. Durerile lor pentru mine erau chinuitoare, mai ales pentru că erau învăluite de taine pe atunci nepricepute de mine.

Prin sat au început să umble zvonuri, precum că noua conducere îi va ridica în Siberia pe cei mai buni gospodari. Mai nimeni nu știa cât de departe e această parte a lumii. Unii spuneau că trebuie să mergi cu trenul o lună de zile, alții spuneau că încolo e pustietate, e un ger nemaipomenit și trăiesc numai urși albi.

Cum o fi fiind acolo eu nu aveam de unde să știu; îmi amintesc, însă, că spre sfârșitul toamnei bunicul tot mai des nu dormea acasă. Uneori venea noaptea, era foarte murdar și nebărbierit, vorbea cu bunica în șoaptă, în casă domnind permanent o frică misterioasă.

Într-o zi, cu noaptea în cap, a venit mama cu surioara de mână, foarte speriată, și a întreat-o pe bunica dacă e acasă bunul. Aflând că nu este acasă, a răsuflat ușurată și a început a povesti că noaptea trecută au ridicat mai mulți oameni din Mândâc și că au să-i ridice pe toți gospodarii din sat. Amândouă au început să plângă și am început și noi, copiii, să scâncim. După ce s-au mai ogoit, bunica a ridicat ochii la icoane și a zis că Dumnezeu îi mare și va avea grijă de noi.

Mai peste zi, a fost la noi un fin al bunicului, care a povestit cum i-au ridicat noaptea trecută pe Pavlușa Rotaru, fostul primar al satului, Dominte Tudor, directorul școlii, Grigore Pătrânică, fostul perceptor, pe gospodarii Pavel Bucinschi și Lionte Cibotaru.

Știrea aceasta a paralizat tot satul și cei mai buni gospodari au început să umble fugari, devenind indiferenți față de gospodăriile lor, la care munciseră o viață.

Fata cu miros de busuioc

---

*Dedic această povestire fetelor din Basarabia,
care au îndurat calvarul represiunilor staliniste*

Era la începutul verii spre chindia unei duminici. Ca de obicei în astfel de zile, pe toloaca plină de iarbă verde erau o mulțime de copii. Fiecare își petrecea timpul așa cum se pricepea. Băieții mai răsăriți se jucau de-a poarca, de-a mingea în țarcă, iar caracuda mai mărunțică se ocupa care și cu ce o ajungea capul.

Fiind izgonit de câțiva șolpani mai răsăriți decât mine de la jocul de-a poarca, căutam și eu să mă apropiu de cineva mai de teapa mea. De aceștia erau mai puțini și umblau ca niște câini stricători. Nu departe de punte am observat un grupușor de fete mai mici decât mine, care mi s-a părut că spuneau niște descântece ritmice. Erau atât de ocupate când m-am apropiat de ele, încât nu mi-au acordat nicio atenție. Una dintre ele mi-a captat atenția în mod deosebit. Mai văzusem acest fluturaș de fată și alte dăți pe lângă punte, întrucât trăia aici, nu departe, dar niciodată nu mi s-a părut mai altfel decât celelalte. Acum însă, fiind alături de cele de-o seamă cu ea, i-am putut observa niște trăsături care o scoteau în evidență. Era îmbrăcată curățel, avea un păr îngrijit și lucitor, puțin cărlionțat, de culoarea bobocului abia ieșit din ou, care a reușit să se usuce. Ochișorii fetei erau atât de albaștri și sclipitori încât mă vedeam parcă fotografiat în ei atunci când se uita la mine. Când am ajuns în dreptul lor, ea tocmai terminase de spus cimilitura:

– Unu lei dudu lei, cărămida carandaș...

Una dintre ele o rugă:

– Hai, spune cu mama, tata, moș Avram!

– Eu de acum am obosit și vreau acasă – i-a răspuns fetița cu ochi albaștri.

Mă amestec în vorbă și-i zic:

– Ia'n să aud și eu dacă o știi și pe asta!

Ea se uită țintă drept la mine și îmi spune:

– O știu și pe asta și încă multe altele, dar pentru azi ajunge!

Altădată.

Fetițele au început să o roage și în cele din urmă a cedat. S-a uitat lung la mine, m-a apucat cu mânuțele de cap și a început parcă să mă descânte:

– Tata, mama, moș Avram, ițic, pițic face ham!!!

După regulă, trebuia s-o mușc de deget, dar mi se făcu frică să-i prind cu dinții degețelul atât de firav și plâpând. Ea m-a privit nedumerită și unde face:

– Încă o dată mai repet cimilitura și dacă nu-mi poți prinde degețelul cu dinții, să știi, bade, că ești de nimic!

Ei, îmi zic eu, dacă așa-i treaba, îți prind eu toată mâna până la cot. Face ea tot ritualul cimiliturii și numai când să zică ultimul cuvânt, îi înhaț toate patru degete în gură. N-a smuncit mâna deloc, se uită drept la mine și-mi zise:

– De ce nu le muști?

– Mi-i frică să nu rămân cu ele în gură.

– Ți-i milă de mine?

– Bineînțeles, mult de tot!

– Dacă ți-i milă, ajută-mă, te rog, să trec puntea, că uite că mama nu mai vine să mă ia acasă.

Fără să mai stau mult pe gânduri, o apuc de mână și pornim spre punte. Puntea era făcută din nou din două scânduri puse alături, așa că nu era greu de trecut. Îi zic să se apuce strâns de gâtul meu și o apropii cu tărie la piept. Mi se păru atât de ușoară și plâpândă. Îi simțeam răsuflarea care avea un miros plăcut de lapte cu un amestec de busuioc. Nici n-am băgat de seamă când am ajuns pe celălalt mal. Îmi venea să nu-i dau drumul din brațe și să mai repet o dată trecerea. O așez pe mal și ea unde face:

- Of, am pierdut săndăluța!
- Nu-ți face griji, acuși o găsim!

Am zărit-o la vreo doi metri de mal, agățată în niște fire de stof. Eram în izmănuțe, nici pomină de chiloți. Ce să fac? Să mă dezbrac nu pot, că mi-e rușine. Intru așa îmbrăcat; apa îmi ajungea până la brâu și îi pescuiesc săndăluța. Îi aduc pierderea și, ca mulțumire, o rog să mă mai descânte o dată. Ea turuie cimilitura și mă ține cu mânele de cap, iar eu îi înhaț iute degețelul și-l țin cu dinții.

- Ce stai, mușcă-l!
  - Nu pot, e prea gingaș și mi-e milă de el.
  - Tot așa îmi spune și mama, când ne jucăm. Înseamnă că tu și cu mama mă jeliți.
  - Hai, du-te acasă, ca să pot și eu să-mi scurg hainele.
- A făcut vreo câțiva pași, s-a întors și-mi face cu mânuța:
- Pa...
  - Fugi mai repede, că te prind și te duc pe celălalt mal.
  - Hai, prinde-mă!

Și o rupe de fugă. Nu se mai uita în urmă, iar mie mi se părea că plutește în aer.

Atunci când duceam acel fluturaș de fetiță în brațe, pentru prima dată am simțit că prin ființa mea parcă se scurge ceva neînțeles pentru mine. Până atunci, mă simțeam atașat numai de mama și de bunelul, iar din clipa aceea binecuvântată s-a furișat în ființa mea, încetișor, o forță care mă făcea tot mai des să-mi amintesc de ea. Tot până atunci, cel mai bun prieten al meu era doar țânțușorul Tărcuș, cu care împărțeam toate ghidușiile și când colo se strecoară pe nevăzute în făptura mea un suflu nou.

Și dacă n-am fost niciodată înghițit de apa Cuboltei, întrucât înotam bine, mi-a fost dat să fiu înghițit definitiv de bulboana celor doi ochi albaștri.

A doua zi dimineată, fără niciun motiv, am alergat tot o fugă până la punte. Toloaca, puntea și cărărușa unde a avut loc marea minune erau pustii. Când m-am văzut la capătul punții de

unde am scos săndăluța, mi-am dat seama că ceva nu-i în ordine cu mine...

Cât a ținut războiul, din cauza greutăților mari în familie n-am avut posibilitatea să învăț. Am avut grijă de vite în valea Hârtopului. Tărcuș devenise un dulău de toată frumusețea, iar eu începeam să mă învelesc în pene, dar și să mă sălbătesc. Din fluturașul acela de fetiță pe care o trecusem puntea aproape că nu-mi rămăsese nimic în amintire, decât poate ochișorii aceia atât de limpezi și albaștri în care mă scufundasem.

În toamna anului 1944, în centrul raional Târnova s-a deschis o școală medie. Toate clasele erau paralele. În clasele „A” erau incluși elevii care făcuseră an după an, fără întrerupere, iar în „B” erau înscriși cei care, din diverse motive, nu au frecventat școala. Unii o numeau „clasa bătrânilor”.

Coliușa a fost înscris în clasa „A”. Când trebuia să aflu ceva, mă duceam la el în timpul recreațiilor. El era un fel de centru informativ, știa toate noutățile. Nu prea ieșea la joacă, stătea mai mult în clasă. De câte ori treceam pe la el, observam în banca întâi o fetiță care stătea mereu aplecată asupra caietelor. Într-o bună zi, Coliușa mă întrebă dacă o cunosc. În clipa aceea, fata a ridicat capul și s-a uitat țintă la noi. Parcă mă sfredelea cu privirea. Eu îi răspund:

– Cred că nu-i nepoata lui Halimski! (directorul școlii).

N-am terminat încă de zis ultimul cuvânt și mi-am dat seama pe loc că anume acești doi ochișori i-am purtat în inimă timp de patru ani, umblând pe la Hârtoape. Din fluturașul acela de fetiță nu mai rămăsese aproape nimic, decât doar ochișorii...

M-am apropiat de fată și am privit-o drept în ochi. N-a rezistat privirii mele arzătoare, a lăsat capul în jos și mi-a spus cu o voce timidă că de acum poate trece puntea singură.

– Da’ săndăluța din pârâu cine are să ți-o pescuiască?

– Se va găsi el cine. Unul care se va băga fără frică în apă de dragul meu – și-a aplecat capul din nou peste caiete și nu s-a mai uitat în partea mea.

Parcă mă stropise cu uncrop. Farmecul acela de pe punte s-a năpustit asupra mea cu o nouă tărie, înfierbântându-mi inima.

Peste noapte a nins. Se așternuse un strat puhav de zăpadă imaculată. Pe o astfel de vreme e mai mare dragul să faci bulgării de zăpadă. La recreația mare, toată școala era în curte. Bulgării de zăpadă zburau în toate părțile încât abia reușeai să te ferești de ei și nici că mai știai cine te lovește. Cei din clasele mai mari ținteau cu bună știință într-o direcție anume, numai de ei știută, pe când cei mici se hârjoneau de-a valma, zbenguindu-se prin zăpadă cu o bucurie nemaipomenită.

În acea învălmășeală plină de veselie, am zărit doi ciocârlani din clasele mici, care tocmai o trăgeau de mâini pe fetița pe care o ajutasem cândva să treacă puntea. Ea se împotrivea, iar la un moment dat au alunecat tustrei și au căzut în zăpadă. Băieții o împroșcau cu zăpadă, ea țipa și își acoperea fața cu mâinile. Într-o clipă am fost lângă ei, umplând lumea cu cei doi zurbagii. Ea s-a încordat ca o felină, a sărit drept în sus și a zbughit-o spre pridvorul școlii. La picioarele mele i-a rămas gluga amestecată în două cu zăpadă, pe care de fapt era cam greu să o deslușești, întrucât era împletită din lână albă de angora și țigaie. Am scuturat-o cu grijă și am alergat tot o fugă să i-o duc. Ea stătea în bancă, îmbujorată, și își netezea părul pe care cei doi ciocârlani reușiseră să i-l ciufulească și să-l frece cu zăpadă. De cum m-a zărit, a plecat capul în jos, de parcă ea ar fi fost vinovată de hârjoana de afară.

– Uite, ți-am adus pierderea din bătălie.

A ridicat capul spre mine, iar eu, mândru, i-am întins trofeul. Mi-a mulțumit și m-a rugat:

– Bade, te rog să nu-i bați pe aceia doi!

– Da' de ce? Tu ești vinovată?

– Nu. Dar nu doresc să fii rău.

– Dacă îmi mai zici bade, să știi că nu mai vin în clasa voastră!

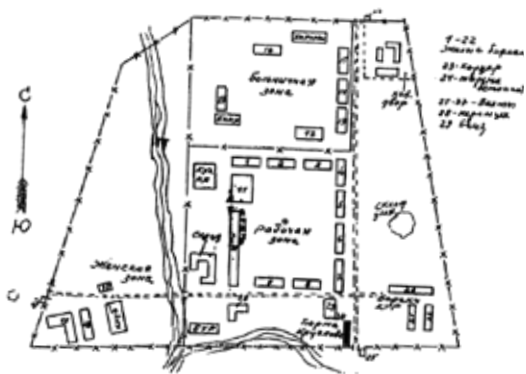
Eu am nume!

Și așa s-au urzit lucrurile, că m-am îmbolnăvit și n-am mai trecut pe la cei din clasa „A” până în primăvară.

În timpul cercetărilor.
Anii 1947–1948

Planul lagărului Aktas.
Karlag, Gulag

Ștefan
Cristal, Pimen
Damașcan, Ion
Moraru. Lagărul
Aktas, 1955

Împreună
cu sora Lidia
(centru jos),
după eliberare

Ion și Profira Moraru, împreună cu cele două fiice,
Adelina și Ina, mai 1970

CUPRINS

ARGUMENT	5
PUSTIIREA	9
Primele deportări	10
Legea nouă	19
Mișcarea nemților spre Răsărit	22
Primăvara anului 1944	30
Plecarea la învățătură	38
Pâlcușorul de grâu	49
Școala	55
Pustiirea	61
Poarta iadului	70
Frământările	86
Deportările	96
În așteptarea legăturilor	100
Arestările	103
Închisorile	108

TREPTLE INFERNULUI	141
Etapele	142
<i>Chișinăul</i>	142
<i>Odessa</i>	146
<i>Trenul</i>	153
<i>Moscova</i>	156
<i>Banderoviștii</i>	158
<i>Țigara</i>	161
<i>Ruzaevka</i>	169
Lagăre	176
<i>Diareea</i>	179
<i>Dubovka</i>	183
<i>Domnilor</i>	186
<i>Nemții</i>	189
<i>Leandr și Nicolae</i>	193
<i>Scrisoare acasă</i>	200
<i>Paștele</i>	205
<i>Adio</i>	210
<i>Revolta</i>	213
<i>Șustrik</i>	219
<i>Baia</i>	222
<i>De la mama</i>	224
<i>Tatăl nostru</i>	231
<i>Harța</i>	235
<i>Fabrica de frângere a duhului</i>	242
<i>Cumpăna</i>	246
<i>Balticii</i>	250
<i>Biblioteca</i>	257
<i>Evadări</i>	263
<i>Surparea</i>	275
<i>Căutarea dușmanului</i>	288
<i>Necuprinsă-i țara mea natală</i>	296

<i>Riposta</i>	300
<i>A fi ori a nu fi</i>	305
<i>Iar la drum</i>	312
<i>Înăsprirea</i>	317
<i>Primăvara</i>	319
<i>Înghețul</i>	324
<i>Calea ferată</i>	329
<i>Dezghețul din iunie</i>	333
<i>Excursie prin sanatoriu</i>	337
<i>Aktas</i>	355
<i>Ispita</i>	371
<i>Teatrul</i>	377
<i>Revederea</i>	383
<i>Despărțirea</i>	388
Eliberarea	390
În loc de epilog	397

FATA CU MIROS DE BUSUIOC 399

ANEXE 447

<i>Cronologia represiunilor</i>	447
<i>Lista oamenilor din comuna Mândâc supuși represaliilor de către regimul de ocupație sovietic între anii 1940–1950</i>	449
<i>Activul din comuna Mândâc de după instaurarea puterii sovietice în anii 1940, 1944</i>	454
<i>Vocabular</i>	455